

Sociálno a sociální bezpečnost

Petr Sak

Člověk, dvojjediná podstata, individualita-sociálno

Proč sociální bezpečnost? Člověk je jednota biologického, psychického a sociálního. Ke každé z těchto složek člověka je vztaženo několik druhů bezpečnosti, hrozeb a rizik. V tomto textu se omezím na sociální složku člověka a s ní provázanou sociální bezpečnost. K doplnění základní triády kategorií uvádím „sociálno“, jako svébytnou součást skutečnosti, která se objevuje se vznikem člověka a lidské civilizace a vzniká interakcí lidí. Člověk je svou sociální složkou se sociálním propojen a současně mezi ním a sociálním probíhá interakce se vzájemnými účinky. Člověk má ve vztahu k sociálu dvojí charakter, jednak je součástí sociálu, jednak se chová jako nezávislá entita, která je v interakci s různými složkami sociálu.

O sociálu hovoří také Peter Ondrejko (2017), Rudolf Kohoutek (1998) nebo Arnošt I. Bláha (1968), který používá pojem sociální skutečnost jako jednu ze čtyř druhů skutečnosti. Podobně jako se hovoří, že člověk se rodí pouze jako biologický tvor a společenskou bytostí, tedy člověkem v plném významu se stává teprve pod vlivem působení společnosti, podobně také jedinec sám o sobě není tvůrcem sociálu. Sociálno je specifický výsek jsoučna, který vzniká interakcí lidí. Je abstraktní a obecnou kategorií, reálně naplňovanou všemi typy sociálních jevů. V sociálu jsou „vnořeny“ všechny sociální entity, neexistuje tedy žádný sociální jev, žádný sociální proces, žádná sociální entita mimo sociálno. Hrozby a rizika vztažená k sociálu ohrožují obecnou podstatu sociální skutečnosti, jsoučna sociálního charakteru.

U sociálu rozlišuji „živé sociálno“, což je sociálno, které vzniká přímou interakcí lidí bez zprostředkující role institucí, organizací, byrokracie, bez standardizace. K drobným posunům v sociální normě dochází pod tlakem každodenních tisíců aktů sociálního chování. Příkladem živého sociálu může být porovnání sociální normy chování a právní normy. Právní norma je produktem formalizované činnosti instituce a na rozdíl od sociální normy má vymezené sankce. Právní norma může být v rozporu se sociální normou. Může být více výrazem zájmu mocenských a ekonomických elit než společnosti a jejích členů. Sociální norma se neustále vyvíjí a modifikuje každým sociálním chováním mezi lidmi bez jakéhokoliv regulování. Také sankce na porušení sociální normy se vyvíjejí zcela živelně a spontánně.

K sociálu je komplementární sociabilita, což je do módu individuálního člověka převedeno sociálno ve všech jeho úrovních; sociální potřeby, sociální hodnoty, sociální

reflexe a znalosti a sociální kompetence. Sociálně se vyvíjí a proměňuje ve všech rovinách a tím se také proměňuje modální sociabilita, což má dopady na sociální bezpečnost, sociální hrozby a rizika.

Úroveň sociální tvoří předpoklady i limity pro další oblasti. Vezměme si výrobu, pravěká společnost vyráběla sekyru, což také odpovídalo úrovni sociální, konkrétně spolupráce, komunikace a kumulativního poznání tehdejší sociální entity. Po několikatisíciletém vývoji se sociálně dostalo na úroveň, která umožnila vybudování velkého hadronového urychlovače, na jehož projektu se podílelo přes 2000 vědců ze 34 zemí světa. LHC je instalován v [kruhovém tunelu](#) o obvodu 27 [kilometrů](#) v hloubce 50–170 m pod zemí. Tunel přechází mezi [hranicemi Francie](#) a [Švýcarska](#). Tento projekt je výpovědí o tom nejlepším, co současná úroveň sociální umožňuje. To, že na projektu spolupracovalo a financovala ho řada států, bylo umožněno danou úrovní sociální přesahující rozměr jednoho státu, jedné společnosti. Podmínkou a předpokladem kapitalistické průmyslové výroby byla masová gramotnost populace, což opět výrazně ovlivnilo sociálně.

O sociální dimenzi bezpečnosti vypovídali v minulosti sentence, které tento vztah reflektovaly. Např. sentence chcete - li zničit národ, vezměte mu budoucnost a to provedete tak, že mu vezmete mladou generaci anebo také jazyk či národní kulturu.

Sociální bezpečnost je natolik významná, že František Škvrnda (2010) zvažuje vybudování aplikované vědní disciplíny „sociologie bezpečnosti“. Ovšem při tomto přístupu by byla bezpečnostní věda a teorie bezpečnosti „rozebrána na součásti“ a vlastně by přestala existovat. Pomineme-li hrozby vesmírného charakteru, které mají takové rozměry, že jejich řešení jsou mimo možnost člověka a lidské civilizace, všechny ostatní hrozby a druhy bezpečnosti (Sak, 2018) jsou převážně nějakým způsobem provázány se sociálním a sociální bezpečností.

Veškeré sociální jevy, sociální procesy jsou nositeli změny sociálních entit a v úhrnu sociální. Sociálně a v něm obsažené entity jsou v permanentním procesu proměny. Sociálně se stále vyvíjí ze stavu A do stavu B a tyto změny mohou být jak součástí sociální evoluce, tak ohrožením sociální bezpečnosti stávajících entit a sociální jako takového. Příkladem může být obecně válka. Řada autorů vnímá válku jako fenomén pro lidskou civilizaci pozitivní. Toto tvrzení dokládají řadou vynálezů, které znamenaly pro lidskou civilizaci pokrok. Ovšem pro řadu sociálních entit (států, měst, kultur, lokalit, rodin, jedinců) byla válka hrozbou, v řadě případů vedla až k zániku těchto entit. I to zastánci války dovedou zdůvodnit tvrzením, že zanikají ti slabší a méně schopní. Také toto tvrzení však vychází z vyhraněného hodnotového systému a ideologie. Podle tohoto vidění slabý, nemocný a sám neschopný existence Stephen

Hawking by oproti šampiónu v boxu neměl právo na život, bez ohledu jaký měl význam pro lidstvo on a naopak šampión v boxu. Civilizace bez válek by byla celkově jinou civilizací. Sociální jevy a sociální procesy mají různé konotace z hlediska sociální bezpečnosti podle hodnotících kritérií, uznávaných hodnot, ideologie a cílového směřování.

Sociálně se vyvíjí od počátku lidské civilizace od primitivních forem k sofistikovanému, systémovému, komplexnímu výseku jsoucna. Sociálně je provázáno s dalšími entitami a s oblastmi života člověka a společnosti. Vývoj a proměny v každé z těchto oblastí se promítají do kvality sociální a nová kvalita sociální opět stimuluje vývoj v těchto oblastech a udržuje jejich dosaženou úroveň.

ekonomika
finance
mravnost
duchovnost (spiritualita)
umění
věda, technologie

sociálně

„Sociální bezpečnost je stav, v němž není ohrožena sociální entita primárně jevy sociálního charakteru. Sociální jevy v syntéze tvoří sociální entitu a naplňují sociálním vývojem její sociální potenciál. Hrozby a rizika sociální bezpečnosti směřují vůči sociální stránce sociální entity. Hrozby a rizika sociálního charakteru jsou odlišná pro různé entity, jako je člověk, národ, stát, lidská civilizace a obecně sociálně“ (Sak, 2018).

Sociální dimenze člověka je strukturována a nacházíme jí v řadě forem. Je také jednou ze tří složek životního pole; biologické, mentální a sociální pole. Ke každému subjektu patří individuální a jedinečné **sociální pole**, které je strukturovanou společenskou realitou – sociálním :

1. jedinců a skupin, ke kterým je subjekt v nějakém vztahu,
2. jedinců a skupin, mezi nimiž existuje jednosměrné nebo obousměrné jednání,
3. společenských procesů, na nichž se jedinec aktivně nebo pasivně podílí (je subjektem či objektem těchto procesů),
4. materiálních a duchovních výtvorů, vyjadřujících hodnoty, normy, ideje, názory, postoje a vědění společnosti. Ve svém úhrnu se jedná o sociokulturní dědictví společnosti,
5. společenských institucí a organizací.

Životní pole jsou částečně stejná - mají obecné rysy, částečně jedinečná. Osnovu životního a především sociálního pole tvoří: civilizace, společensko-ekonomická formace,

rasa, národ, etnikum, sociálně třídní příslušnost - stratifikace, lokalita, rodina, parta, kolektiv, klub, přátelé, spolužáci, pracovní tým, sousedská komunita atd. Na obecnější dimenzi sociálního pole, společnou pro velké množství jedinců se souběžně i postupně vrství sociální dimenze menší obecnosti, společné pro menší počet jedinců. Tím se sociální pole jedince individualizuje, stává se jedinečným a specifickým pro konkrétního jedince. Individualizace sociálního pole je také zdrojem individualizace jedince.

Obecná dimenze sociálního pole je v první řadě zdrojem socializace a utváření modální společenské osobnosti. S poklesem obecnosti prvků v sociálním poli stoupá jejich význam v individualizaci jedince.

Osobnost a její pole tvoří dialektickou jednotu. Změny v jednom mají tendenci měnit druhé. Změna sociálního pole má dopad na proces sociálního zrání a na sociální osobnost jedince. Změna v osobnosti má tendenci se promítnout do změny pole. Naopak sociální pole se stejnými parametry jako osobnost jedince má tendenci petrifikovat daný stav osobnosti. Jedinec tenduje k harmonizaci vztahu mezi svým sociálním polem a svou osobností. K tomu slouží dva spontánní procesy: jednak ze svého sociálního pole vytěsňuje prvky, které jsou v rozporu s jeho osobností, případně nastupuje druhý mechanismus. Dochází ke změně v postojích, hodnotách a normách jedince ve prospěch jeho vyrovnání se stavem sociálního pole, respektive některého jeho výrazného prvku.

Sociální pole je složitě strukturované podle řady kritérií a v tomto smyslu ho můžeme vnímat jako řadu sociálních dimenzí či rovin, které se protínají. Jedinec, k němuž je sociální pole vztaženo, je průsečíkem těchto dimenzí. Jedinec a jeho sociální pole jsou vzájemně silně provázány a jedno vypovídá o druhém. Přesto nelze chápat vazbu jedince na sociální pole jako něco strnulého a mechanistického. Podobně jako pohyb elektronu kolem atomového jádra má velký stupeň volnosti, ale přitom nemůže překročit limit své orbity, také se jedinec ve vztahu ke svému sociálnímu poli vymezuje v rámci určité tolerance.

Po překročení prahu tolerance dochází k postupným změnám v sociálním poli i v osobnosti jedince vedoucím k jejich vzájemné harmonizaci. Tento proces je trvalý a charakterizuje vztah jedince a jeho sociálního pole. Dynamičnost vztahu jedince a jeho pole je proměnlivá v závislosti na životní fázi a situaci jedince, individuální osobnosti a vývoji společnosti. Čím je větší tempo společenských změn a čím jsou změny výraznější, tím radikálněji se mění sociální pole tříd, vrstev, skupin a jedinců a tím více je vztah jedince a pole dynamizován.

Sociální pole je dynamické, všechny jeho prvky se vyvíjejí, proměňují, nové vstupují do sociálního pole jedince, další zanikají, či je jedinec ze svého sociálního pole vytěsňuje. (Sak,

2000). Jedinec dynamizuje prvky svého sociálního pole v té míře, jak je na nich účasten - přímo úměrně intenzitě svého působení a pozici a nepřímo úměrně počtu jedinců sdílejících daný prvek. Parta teenagerů ožívá aktivitou svých členů, snížením aktivity každého svého člena se činnost party utlumuje až k případnému zániku. Explosivní nárůst společenské aktivity velké části obyvatel vede i ke společenské změně, k vychýlení dosavadní vývojové cesty, případně až k převratům a revolucím.

Zpětně se prvek podílí na formování, strukturaci a motivaci jedince k jednání. Jedinec, jeho jednání, myšlení, postoje, hodnotová orientace jsou proto výpovědí o stavu jeho sociálního pole a jednotlivých prvků sociálního pole v té míře, jakou pozici v sociálním poli zaujímají. Jako teplota biologického organismu indikuje stav tohoto organismu, také elementární sociální akty jedinců jsou nejen výpovědí o subjektech těchto sociálních aktů, ale také výpovědí o prvcích sociálního pole a o celku sociálního pole. Jestliže chovaneč výchovného ústavu ubije vychovatelku k smrti, je to především výpověď o osobnosti chovance a o celku jeho sociálního pole, ale tento akt je také výpovědí o jednotlivých prvcích jeho sociálního pole, poměrně podle pozice prvku v sociálním poli. Jedná se tedy současně také i o výpověď o celé společnosti. Tato událost by proto neměla být chápána jako něco jedinečného, izolovaného, ale jako vážný, varovný signál o stavu a vývoji společnosti.

Modální sociální pole je současně charakteristikou, atributem dané společnosti a sociálních entit nižší obecnosti. Neolitická revoluce přechodu od lovectví a sběratelství plodů k chování dobytka a pěstování obilí proměnilo modální sociální pole, podobně jako přechod od zemědělské společnosti k industriální společnosti a k urbanizaci a následně k informační společnosti. Sociální pole vesničana v odlehlé vesnici je radikálně odlišné od sociálního pole městského člověka v milionové megapolis. Charakteristikou vývoje lidské civilizace je proměna sociálního pole člověka, mění se jeho rozsah a kvalita. Od 19. století se sociální pole rozšiřuje a během poslední generace toto rozšiřování je propojeno s jeho digitalizací.

Proměnou sociálního pole v posledních třech generacích se zabýval sociologický výzkum tří generací sledující a analyzující „třígenerační sociální vlákno“, v němž respondent vypovídal nejen o sobě, ale i o svých rodičích a prarodičích (Sak, 2012). Výzkum prokázal, že všechny zásadní společenské procesy a změny se promítly do modálního sociálního pole a jak předpokládala hypotéza logicky došlo především k jeho rozšíření.

Na základě opakovaných reprezentativních sociologických výzkumů elektronické komunikace v rámci České republiky, Evropy a ostatních kontinentů se prokázalo od konce devadesátých rozpínání sociálního pole v jeho digitalizované složce (Sak, 2004). Nositelem těchto procesů byla mladá generace. Následně informační technologie zasáhly do sociálního

pole více způsoby s následky proměn jeho kvality. Člověk se stěhuje z časoprostoru přirozeného světa do kyberprostoru virtuální reality. Sociální život v přirozeném světě tvoří stále menší část života člověka. Jedná se o vývoj civilizačního rozměru, který směřuje k nové civilizaci charakterizované virtuální realitou, umělou inteligencí, kyborgem, robotizací velké části lidských činností a odcizováním člověka přírodě, společnosti i sobě samému a despiritualizací.

Tento civilizační pohyb můžeme pozorovat na konkrétních jevech a aktivitách. Z lidské komunikace téměř vymizelo psaní dopisů posílaných poštou. Rodina ztrácí schopnost vzájemné pospolitosti, prožívání vzájemné rodinné sociální skutečnosti, což je nahrazováno izolovanými individuálními aktivitami na mobilu, tabletu a na dalších technologiích. S digitalizací skutečnosti se vytváří nová kvalita sociální – digitální sociální, které je produktem symbiózy člověka s technologií. Digitalizací sociální vznikají nové hrozby a nová rizika pro sociální bezpečnost, přičemž nositelem sociálních hrozeb jsou jak jednotliví občané, tak ekonomické subjekty a státy. Jak je pro člověka typické, v první řadě se vynálezy a inovace využívají pro zabíjení, takže pomocí dronů se zabíjení propojilo s počítačovou hrou. Digitalizace společnosti znamená, že všechny oblasti života společnosti a všechny aktivity jsou ovládány počítačovými systémy a tudíž jsou také elektronicky zranitelné. Hacker je „hrdina“ současné civilizace.

Sociální pole je časově neomezené a podle různých znaků strukturované. Promítneme-li sociální pole do minulosti a propojíme-li kontinuálně konkrétní generace objevíme existenci **generačního sociálního vlákna**, jehož je člověk součástí (Sak, 2012), což je sociálně rozložené v čase. Jedinec ať vědomě či nevědomě sdílí a přejímá sociálně svých předků. Sociálně jeho prarodičů, rodičů, prostě předchozích generací je jedincem vitalizováno, vnášeno do současnosti a přenášeno do budoucnosti.

Sociálně, sociální entity a jedinec

Ve fylogenezi a ontogenezi dochází k proměnám obou složek duální podstaty člověka. **V sociální evoluci musí probíhat transformace obou duálních složek do nové podoby, relevantní dosažené vývojové úrovni.** Sociálně a individualita člověka tendují k vzájemné harmonii a přitom současně na ně reálně působí protikladné trendy. Vývoj lidské civilizace a člověka probíhají v procesech, které mají různou temporalitu a mohou vést ke vzájemné disharmonii, vedoucí až k systémové krizi. Člověk a lidstvo musí stále usilovat o nalezení harmonie obou složek lidské podstaty.

Adorace individuality a individualizmu potlačuje sociální složku člověka a z harmonické duality sociálního a individuálního vytváří nemocného invalidu, jehož invalidita spočívá v nerozvinuté mravnosti, spiritualitě a sociabilitě. To je dáno tím, že vše, co přesahuje individuum, tedy jevy a skutečnost nadindividuálního společenského charakteru, je destruováno a deformováno. Ve svém úhrnu tyto invalidé vytvářejí nemocnou společnost jak jí popisují a analyzují někteří společenští vědci (Fromm, 2009)

Tak jako je člověk součástí přírody a popření této sounáležitosti je samozřejmou hrozbou pro člověka, tak je člověk také svou podstatou sociální tvor. Jeho vývoj v evoluci neodmyslitelně probíhal jako sociální proces od počátečních tlup primátů a hominidů až po národní stát a snaha sociálně a sociabilitu člověka rozpustit v individualizované mase jde proti podstatě člověka a představuje nejvyšší hrozbu pro člověka jako druh.

Sociální část člověka je prolnta s jednotlivými entitami sociální a jeho sociální bezpečnost je důsledkem a syntézou bezpečnosti jednotlivých entit jichž je součástí, tedy konkrétně sociální bezpečnosti rodiny, lokální komunity, regionu, národa, lidské civilizace. Tato bezpečnost má dvě dimenze. Jednak je to bezpečnost obecná, tedy bezpečnost této kategorie v rámci sociální, jednak je to bezpečnost zcela konkrétní entity, již je jedinec součástí.

Obecná bezpečnost rodiny má návaznost na celkový sociální systém společnosti, návaznost na hodnotový systém společnosti, na ideový a ideově duchovní systém společnosti a na historickou stránku.

Rodina je v této obecné rovině vybalancována s ostatními složkami společnosti a reakcí na vývoj a pohyby společnosti pozice rodiny osciluje kolem hodnot a sociálních norem chování. Ve formální standardizované rovině je pozice rodiny vymezena právními normami, případně uceleným zákonem o rodině. Formálně i neformálně vymezená pozice rodiny ve společnosti má zcela zásadní význam, protože rodina rozhoduje o kvalitě společnosti i jedince. Rodina je optimální sociální entitou pro nejen biologickou, ale i sociální reprodukci člověka a reprodukce tvoří nejen bezpečnost společnosti, rodu, rodiny a jedince, ale zabezpečuje její existenci, její další pokračování. Zničení, narušení, ohrožení řetězce reprodukce, tedy i rodiny, je ohrožením sociální bezpečnosti. Proti významu rodiny se argumentuje skutečností rozpadu velkého množství manželství. Ovšem život, a především sociálně fungují na zákonitosti, kdy mezi jevy neexistuje kauzalita, ale korelace a přirozené rozložení jevů, to znamená, že dostačuje, že průměr hodnoty má nejvyšší četnost. Odchylné četnosti jsou kompenzovány optimálními hodnotami jevu. Život musí mít možnost k tomu, aby daná stávající většinová varianta se „nepovedla“.

Rodina je sociální entita, v níž má sociálně nejbližší k jedinci a jedinec nejbližší k sociálnímu. V tom je rodina jedinečná a nezastupitelná. Rodina je nejvýznamnější sociální entita a instituce, v níž dochází k transformaci biologického tvora v člověka, v sociální bytost. Bezpečnostní význam rodiny není dostatečně doceňován a někdy není ani reflektován. Otázkou je, zda bezpečnostní význam rodiny není větší než armády státu. V rodině jedinec získá základní sociální orientaci, kompetenci a normy chování. Ilustrací bezpečnostního významu rodiny je současná situace USA. Ačkoliv se jedná o vojensky nejsilnější stát, celý svět sleduje v přímém přenosu jeho rozklad aktivitami na ulicích; rabování, vraždy, loupežná přepadení, útoky na policii atd. To jsou plody výchovy a socializace v rodině, ve škole a prostřednictvím médií. K čemu je zde jaderná a raketová výzbroj, rekordní vojenský rozpočet? Zde se jedná o podcenění či dokonce nereflektování sociální bezpečnosti. Generace dětí, které interiorizovaly správný hodnotový systém a systém norem sociálního chování jsou větší zárukou bezpečnosti ve společnosti než policejní jednotky.

V rodině jsou také celoživotně uspokojovány základní potřeby člověka, a to nejen sociální. Zásadní význam rodiny pro člověka i společnost uznávaly i zcela rozdílné společenské systémy a všechna náboženství. O klíčovém významu pro člověka a společnost mluví i zakladatel sociologie Auguste Comte. Obecné vymezení rodiny a z něho vyplývající bezpečnost je základem, z něhož se odvozuje bezpečnost každé jednotlivé konkrétní rodiny.

Jedinečnost rodiny je v jejím charakteru, v němž se prolíná formální, standardizovaná rovina s rovinou spontánní, s rovinou živého sociálního. Stabilita rodiny je zajišťována formální rovinou, flexibilita její spontánní rovinou, plnou naplňující emocionality. Charakter rodiny zajišťuje, že rodina není zakonzervována a reaguje na změny ve všech oblastech života společnosti, i na proměny jednotlivých prvků, které rodinu tvoří, jako jsou společenské role muže, ženy, matky, otce, dítěte. Proto v průběhu dvacátého století se kontinuálně měnil charakter rodiny v reakci na makrospolečenské události a změny jako byl vznik demokratického československého státu, na první a druhou světovou válku, na oslabování římsko katolické církve, na socialistické ideje, růst vzdělanosti žen, jejich emancipaci a ekonomickou aktivitu.

To vše směřovalo rodinu od její patriarchální podoby k partnerské rodině, v níž není dominantní muž, ale jedná se o partnerství dvou rovnoprávných a rovnocenných jedinců, avšak jedinečně různorodých, kdy tato různorodá jedinečnost je zdrojem vzájemného obohacování a rozvoje. Tento vývoj a proměny rodiny jsou projevem „živého sociálního“, jeho důsledkem a součástí. Vznik a reprodukce rodiny na této bázi je zdrojem sociální bezpečnosti rodiny a jejích členů. Proměna rodiny jako důsledek reakce na změny na vyšší úrovni

společnosti a na nižší úrovni prvků rodiny, tedy sociálních rolí, které jsou stavebním prvkem rodiny, je kontaminována změnami, které nemají oporu v těchto přirozených sociálních jevech a procesech.

Každá změna rodiny nemá charakter vývoje a adaptace na sociálně, jehož je rodina součástí. V poslední době jsme svědky a účastníky destrukce sociální v jeho různých rovinách. Vyžadované změny však nejsou projevem „živého sociálního“, ale záměrem projektů sociálního inženýrství a zatímco změny, jejichž zdrojem je živé sociální, a tudíž zvyšují adaptabilitu rodiny a kompatibilitu se společenským systémem, což v důsledku prohlubuje sociální bezpečnost, dopady projektů sociálního inženýrství mají na sociální bezpečnost negativní dopady a představují sociální hrozby a riziko. Logická je otázka pokud se nejedná o spontánní vývoj, kdo je subjektem útoků na rodinu?

Na rodinu jsou vedeny útoky jako na celek sociální entity a dále na prvky této sociální entity, jako jsou sociální role, sexuální identita, vzorce chování, hodnotový systém, právní zakotvení rodiny.

Součástí vývoje života na Zemi a evoluce je pohlavní rozmnožování a podle role při aktu rozmnožování se jedinci dělí na samce a samice a u člověka na muže a ženu. Na tomto biologickém základě, který jako součást přírody máme společný s řadou nám předcházejících vývojových druhů, je rozvíjena sociokulturní nástavba. Muž a žena vedle biologických atributů v závislosti na dané kultuře a společnosti jsou dotvářeni také sociálními atributy. Tak jak je běžné v přírodě, dochází i v reprodukční oblasti člověka k poruchám. K nim patří chybné zaměření sexuální touhy na jedince stejného pohlaví či rozpor mezi biologicky daným pohlavím a psychickou identifikací s opačným pohlavím případně mají fantazie ještě obskurnější podobu. Tyto defekty v reprodukčním chování se objevují v lidstvu od nepaměti a střídavě se objevují odlišné reakce společnosti na tyto odchylky od normality. Náboženství jsou vesměs značně rigidní v odmítání těchto odchylek, jsou však období, kdy jsou společensky více než tolerována a z biologicky determinované odchylky se stává sociokulturní norma sexuálního chování. Tento typ chování často koresponduje s fází rozkladu a úpadku společnosti. Jindy postoj k těmto odchylkám bývá stimulem společenského konfliktu a rozděluje společnost. V nastupujícím nacizmu v Německu v úderné pěti NSDAP v SA byla homosexualita velmi rozšířena a představovala žádoucí způsob chování. Je známo, že „noc dlouhých nožů“, kdy v konkurenčním boji byla zavražděna řada velitelských kádrů SA, včetně Ernesta Rohma, se uskutečnila v noci v hotelu, v němž probíhaly homosexuální orgie. Adolf Hitler ve své vyhraněnosti vedle abstinence a vegetariánství byl odpůrcem homosexuality a toho využili nepřátelé SA.

Nad rámec biologické determinovanosti je homosexualita pěstována v nepřírozených monosexuálních prostředích, jako jsou věznice, internáty, kasárna, kláštery apod. Do dvacátého století byla homosexualita kriminalizována a v řadě států USA stále trestná je, navzdory tomu, že USA kromě demokracie a lidských práv vyváží do světa také homosexualitu a velvyslanci USA bývají v řadě zemí v pochodech homosexuálů v první řadě. Socialistické Československo bylo jedno z prvních států, které kriminalizaci nahradilo tolerancí k homosexualitě liberálním zákonem z roku 1961.

Ovšem v posledních letech dochází k posunu od společenské tolerance k invazivnímu chování stoupenců homosexuality. Došlo k destrukci normality a k modifikaci jejího obsahu. V rámci této proměny má homosexualita stejnou hodnotu jako heterosexuality, homosexuálové mají mít stejné právo na uzavírání manželství a na adopci dětí. Normalizací homosexuality se otevírají dveře pro další deviace jako je pedofilie či sex se zvířaty. „Mají prostě děti raději víc než ostatní a mají rádi zvířátka.“

Manželství a rodina mají přitom své historicky ustálené funkce a sociální obsah. V současnosti probíhají ve společnosti dva protikladné procesy. Čím dál více mužů a žen při společném soužití neuzavírá sňatek, protože to údajně nepotřebují, stačí, že se mají rádi a současně homosexuálové se stále razantněji dožadují sňatku, protože registrované partnerství jim nestačí.

Sociální hrozbou pro lidstvo není pouze zabíjení lidí vraždami a válkami, ale i to, že se lidé vůbec nenarodí. Součástí této hrozby jsou nejen potraty, ale i rozbití tradiční rodiny, změna obsahu role muže a ženy, změna hodnotového systému, kdy dochází k devalorizaci rodiny a dětí a naopak hodnotou se stává pro ženu kariéra, život singl a celoživotní splácení hypoték a dalších dluhů. Případně, jak požadují nadnárodní korporace a organizace, po porodu co nejrychlejší návrat ženy do pracovního procesu a přenechání výchovy dítěte státu. Všechny tyto jevy a procesy jsou součástí sociální bezpečnosti. Zatímco jsme si již vědomi ekologické hrozby, kterou znamenají škodlivé látky v atmosféře, ve vodních zdrojích a v potravinách, hrozby, které ohrožují naši sociální bezpečnost si obvykle vědomi nejsme.

Význam národa a státu pro sociální bezpečnost

V sociální evoluci člověka a lidské civilizace sociálně dospělo do formy politické organizace - státu, která je v současnosti v určité krizi. Nejznámější formou moderního státu je národní stát, v němž národ je tvořen občany, populací a sociálními entitami spojenými společnou historií, jazykem, národním vědomím, spjatým s kulturou (i náboženstvím), ideologií a světonázorem. Populace národa mívá také určité společné biologické rysy. Ve svém vývoji a střetávání a interakci s jinými sociálními entitami se ideově, hodnotově a

myšlenkově populace národa profiluje, vytváří se národní identita, s kterou se v určité a odlišné míře příslušníci národa ztotožňují. Národní identitou se odlišují od jiných národů. Podíl žádného ze znaků tvořících národ a národní identitu neplatí absolutně. Národ a národní identitu můžeme také považovat za určité dílo, především v duchovní dimenzi, přičemž tato duchovní dimenze prostupuje do dalších dimenzí a vytváří národní kulturu a materiální stránku kultury. Jedinci, kteří nenaplnují všechny znaky příslušníka národa, mohou být duchovní či další dimenzí národní identity vtaženi k účasti na jejím rozvoji a reprodukci.

T.G. Masaryk odhalil hlubinné rysy české identity, zdravé plebejství, autentickou spiritualitu a demokratičnost a svým intelektuálním i politickým působením je rozvíjel. Vedle češství rodem existuje také češství volbou, kdy je jedinec vtažen duchovní či další dimenzí národní identity a osobní volbou se rozhodne českou identitu sdílet, reprodukovat, rozvíjet a prohlubovat.

Podle Radomíra Havlíka „národy jsou historicky vzniklá společenství lidí, která sebe sama jako národy identifikují a spolu s tím své sociální, kulturní, ekonomické a politické zájmy formují jako zájmy národní. K jejich naplnění pak zaměřují své úsilí. Hlavními pojítky jsou ta, která se vyvinula v průběhu dlouhodobého soužití a společenství osudů a vedla k vytvoření národního vědomí“ (Havlík, 2016, s.141).

Sociální entita národ a jeho projev národní identita jsou stavebním dynamickým prvkem sociální na cestě sociální evoluce. Odlišné národy a národní identity jsou pro dynamiku sociální evoluce velice funkčním a bezpečnostním faktorem. Každý národ a jeho vývoj jsou dílčím experimentem ve hře o posun sociální.

V poslední době můžeme pozorovat cíleně spuštěné procesy na rozklad státu a národa. Je to patrné zvláště ve vztahu k českému národu, ale tento trend je obecnější. Je zpochybňována historie českého národa, jeho osobnosti a schopnosti. Zvláště historické události, které mají dopad na současnost, jsou dezinterpretovány a český národ je ukazován v negativních konotacích. To se týká zvláště dezinterpretace odsunu sudetských Němců a tzv. Benešových dekretů. Tyto události jsou ukazovány bez souvislostí s předcházejícími událostmi, nejsou interpretovány jako důsledek historie konce třicátých let a zvláště Německem rozpoutané 2. světové války, následně jako rozhodnutí vítězných velmocí, ale jako důsledek bestiality Čechů, kteří jsou líčeni jako barbarský, krutý, nelidský národ. Od devadesátých let, kdy česká tištěná média převzal německý kapitál, se nastupujícím generacím plíživě implementuje „nový pohled“ na dějiny a český národ s použitím metody Overtonova okna.

Společnost a národ nejsou synonyma. Společnost může existovat, aniž by existoval národ. Společnost je sociální entita, formovaná sociálními jevy tvořícími sociální strukturu a sociálními procesy, které tuto strukturu dynamizují. Ani společnost a stát nejsou synonyma, společnost stát předchází a je mu nadřazena. Společnost si stát jako formu politické organizace vytváří na určité úrovni svého rozvoje a míře komplexity. Složitost společnosti vynucující si dělbu práce vede k formalizaci a institucionalizaci, která společenský život usnadňuje. Strukturovaný souhrn institucí, institutů a organizací tvoří stát, jako komplexní nástroj života společnosti. Stát tedy usnadňuje život společnosti a má sloužit sociální entitě jako celku a jejím jednotlivým členům.

I když modelově a formálně tento vztah mezi státem, společností a jejími členy platí, ve skutečnosti je neustále narušován. Politický systém představuje rozložení moci ve společnosti, způsob distribuce moci a způsoby její reprodukce. Sociální struktura společnosti je diferenciací sociálních statusů jedinců, skupin, vrstev a tříd, a tato sociální struktura zásadně ovlivňuje mocenskou či politickou strukturu společnosti. Každý jedinec a další subjekty se na moci podílejí diferencovaným způsobem podle svého místa v sociální struktuře, podle svého sociálního statusu.

Přitom ve společnosti existují souběžně dva modely společenského systému a mechanismů, které ho naplňují. Jeden, který je proklamován, je součástí společenské doktríny, vzdělávacího systému, propagandy a obsahu médií a druhý, který reálně ve společnosti funguje.

V České republice v posledních letech narůstá kampaň proti českému národu a ztotožňování se s českým národem je interpretováno jako nacionalismus a dostává nálepku extremismu. V důsledku masové a soustavné mediální kampaně metodou Overtonova okna vyhasíná národní vědomí u střední a mladé generace. Český národ se i objektivně dostává do nebezpečné situace.

Sociálně a sociální bezpečnost v éře globalizace

Největším ohrožením existence určitého druhu zvířete je zničení jeho životního prostředí, ohrožením člověka je narušení jeho sociálního prostředí, jeho sociálna. Ve struktuře sociálna jsou klíčovými prvky rodina, lokální komunita, region, národ.

Od vzniku člověka, vzniku společností a států, v důsledku rozvoje kultury a vědy a jejich přínosů v oblasti poznání jsou součástí společnosti a člověka samotného a aplikací vědeckého poznání pro praktický život člověka a společnosti, rozvoje samotného člověka, včetně jeho spirituality, se skutečnost spojená s člověkem radikálně proměňuje. Obtížně se

proto hledá kritérium či indikátor, který by umožňoval srovnávání stavu společnosti a člověka v odlišných vývojových fázích. Takový indikátor musí postihovat i evoluční dynamiku.

Známe-li dosavadní průběh evoluce, zvláště uzlové body evoluce, vzniku života, člověka a sociální, můžeme vyvozovat závěry o kategoriích deviace a patologie v jednotlivých fázích evoluce a od vzniku sociální o kategoriích deviace a patologie ve vztahu ke kategorii sociální jako určitého výseku jsou. Pokusíme-li se extrapolovat evoluční vývoj, tak můžeme definovat deviaci a patologii jako takové projevy sociální, které jsou v rozporu s tímto vývojem.

Mezi přirozeným vývojem sociální, sociální evolucí a jeho ohrožením je tenká hranice. Přírodně historický proces sociální evoluce přirozeně a spontánně zohledňuje tisíce souvislostí mezi přírodními a sociálními jevy, zatímco procesy sociálního inženýrství reagují na dílčí a omezené cíle a často jsou výrazem egoistických či skupinových zájmů, které mohou být v rozporu se sociální evolucí. Otázkou je také dynamika určitých sociálních jevů a procesů ve vztahu k sociální evoluci, zda v určité vývojové fázi jsou jevy evolučně funkční a kdy funkční přestanou být? Bylo otrokářství evolučně funkční ve starověku, v USA v 18. století a je funkční ve století jednadvacátém ?

Složka sociální spjatá s mocí, tedy s politickým systémem, byla v západní civilizaci spojena s demokracií. Již řadu let je v politologické teorii zpochybňováno, zda je současná společnost stále ještě demokratická. Navzdory teoretickým pochybnostem je tato demokracie vyvážena do jiných civilizačních okruhů a v propagandě vyzdvihována, spolu s lidskými právy, jako ta „naše hodnota“, kterou musíme bránit. Jaké skutečnosti zpochybňují dosavadní demokratický charakter společnosti? Ve společnosti zaujala bezprecedentní místo masová média a modální občan západní společnosti tráví před televizní obrazovkou každodenně řadu hodin. Již v roce 2000 trávil český občan s médii polovinu veškerého svého času a dvě třetiny disponibilního času (Sak, 2004). Většina médií byla zprivatizována či vybudována soukromým subjektem a svým vysíláním vyjadřují zájmy kapitálu. Veřejnoprávní televize, placená občany a ze zákona povinná sledovat zájem občanů a společnosti, byla zprivatizována per partes svými redaktory a občan v České televizi naplňování veřejného zájmu nachází jen obtížně. Postoj České televize k občanům, divákům a vlastně svým akcionářům, geniálně vyjádřil její generální ředitel Petr Dvořák výrokem, že občané nejsou připraveni na to, znát platy pracovníků České televize. O ekonomickém charakteru České televize vypovídají také ze zákona zveřejněné smlouvy, v nichž je vše podstatné začerněno. Obsah mediálního vysílání vyjadřující zájem kapitálu a hodiny času diváků před televizní obrazovkou,

konzumující mediální konstrukt skutečnosti, vedl politology k označení postdemokratické společnosti jako mediokracii či mediokraturu.

Ovšem proměnu společnosti způsobily i další fenomény. Demokracie je vláda lidu, pro lid a prostřednictvím lidu. Čili vůle lidu má být základním hybatelem moci. V posledních letech se objevil nový hráč v mocenské hře a tím je politická nezisková organizace, kterou politický marketing a mediální propaganda prodávají společnosti, politikům a médiím jako základní prvek občanské společnosti. Ovšem zatímco v demokracii je hybatelem - médiem vůle lidu, v případě politické neziskové organizace to jsou peníze, jejichž původ se nerozlišuje. Samozřejmě u nás, v USA a v Rusku musí neziskové organizace původ svých peněz deklarovat a mají statut cizího agenta. Pochopitelně, že peníze ze zahraničí nepodporují zájmy české společnosti, ale své vlastní zájmy, které zkorumpované neziskové organizace prosazují. O vlivu zpravodajských služeb na neziskové organizace se většinou můžeme jen dohadovat. V USA je od zvolení Donalda Trumpa prezidentem USA cizí vliv na politický systém každodenní téma, avšak nikdo nic nepřiznává. Náš ministr zahraničí Tomáš Petříček je vzorově transparentní a oznámil, že běloruské opozici poslal 40 mil. Kč. Měl by však také současně vysvětlit českým důchodcům, proč nemají důchody, které by jim umožnily důstojný život.

Současné společnosti a konkrétně česká společnost prochází celou řadou zásadních procesů, které mají zcela nebo částečně sociální charakter a jsou nositeli změn. Mají tyto změny pozitivní charakter a vedou k finalitě evoluce nebo představují hrozby a rizika?

Mezi tyto změny patří změna obsahu sociálních rolí muže, ženy, matky, otce, dítěte, změna obsahu rodiny a její sociální pozice, snaha o destrukci národního státu, národa a národní identity, jeho dehonestace a přiřazení mu negativní nálepky agresivního nacionalizmu. Současně jsme svědky rozmělnění a rozrušení přirozené vesmírné bipolarity plus a mínus, jin a jang, sexuální bipolarity muž a žena cestou záměny této bipolarity objektivizací genetických a psychických poruch a deklarací jejich normality. Sexuální identita muže a ženy je tím destruována jejich postavením na roveň mnoha desítkám deviantních identit, které jsou produktem specificky narušených psychik.

Západní civilizace, především USA, vojenskou agresí vůči řadě států destruovala celý Střední východ a ekonomicky neokoloniálními nástroji státy i v dalších oblastech světa. Populace rozvracených a zbídačených států, za pomoci sofistikovaně vytvořené infrastruktury neziskových organizací či přímo pašeráků lidí, usiluje o přesun do bohatších států západní civilizace. Invaze, převážně muslimské migrace s odlišnou kulturou a náboženstvím než původní křesťanské obyvatelstvo západních států, je řadou západních politiků pod vlivem a

snad i tlakem G.Sorose vnímána jako obohacení. „Chvalozpěv“ Angely Merkelové a dalších politiků bychom mohli s Ernestem Hemingwayem parafrázovat: „Neptej se komu zvoní hrana, to Tobě zvoní umíráček“. Hrana zvoní evropské civilizaci, evropským národům, evropské kultuře. Opět se nabízí otázka, nakolik se jedná o spontánní vývoj a nakolik o procesy sociálního inženýrství a jaké jsou případně cíle těchto procesů? V obou případech však jde o procesy, které jsou součástí kolapsu, jak o kolapsech složitých společností píše filozofové, sociologové a historici (Tainter, 2009), kteří hledají příčiny dřívějších zániků vyspělých společností. Jedna oblast příčin má právě charakter sociální. Za častou příčinu je považována nenasytlost elit, které postupně ztrácí zábrany a na společnosti parazitují až do nepřijatelné míry, kdy rozevření nůžek mezi zbohatlou elitou a chudým zbytkem společnosti se stane neúnosné a pro společnost likvidační.

Závěrem chci zdůraznit, že druhy bezpečnosti, které se prvoplánově jeví jako ne sociální, implicitně mají též sociální charakter. Jaderná hrozba má také výraznou dimenzi sociální. Proto je v tomto textu věnována pozornost sociální bezpečnosti, protože na rozdíl od hrozeb z vesmíru, sociální bezpečnost, sociální hrozby a rizika jsou produktem člověka a lidstva a je tedy v možnostech lidí je ovlivnit.

Literatura

Bláha, A.I. Sociologie. Praha: Academia. 1968.

Fromm, E. Cesty z nemocné společnosti: sociálně psychologická studie. Praha: Earth Save, 2009.

Havlík, R. Aktuální problémy společnosti z pohledu sociologie. Praha: UJAK, 2016.

Kohoutek, R. Základy sociální psychologie. Brno: Akademické nakladatelství CERM.

Ondrejko, P. K otázkám explikace a axiomatizace v sociálně pedagogice. Sociální pedagogika ročník 5, čís.2, 2017.

Sak, P. Úvod do teorie bezpečnosti. Praha: Petrklíč, 2018.

Sak, P. Mládež na křižovatce, Praha: Svoboda, 2004.

Sak, P. Proměny české mládeže. Praha: Petrklíč, 2000.

Sak, P. a kol. Člověk a vzdělání v informační společnosti. Praha: Portál, 2007.

Sak, P., Kolesárová, K. Sociologie stáří a seniorů. Praha: Grada, 2012.

Škvrnda, F. (2003). Sociologická charakteristika medzinárodnej bezpečnosti. Sociológia, XXXV., č. 5.

Škvrnda, F. O sociologickom chápaní bezpečnosti. In: Aktuální otázky české a slovenské společnosti : sborník k 45. výročí založení Československé sociologické společnosti. Brno, 2010.

Tainter, J. A Kolapsy složitých společností, Praha: Dokořán. 2009